

Nr 43.

Ankom till riksdagens kansli den 16 november 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa förändringar i rikskommissionens för ekonomisk försvarsberedskap arbetsuppgifter m. m.
(1:a avd.)

I proposition nr 51 har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsvärenden för den 14 oktober 1939, föreslagit riksdagen medgiva, att med avseende å rikskommissionens för ekonomisk försvarsberedskap arbetsuppgifter och organisation må under innevarande budgetår i huvudsaklig överensstämmelse med det i berörda statsrådsprotokoll anförda vidtagas de åtgärder, som kunna vara erforderliga för reglerande av kommissionens och kristidsorganens inbördes förhållanden.

Inledningsvis har erinrats därom, att 1939 års riksdag (skrivelse nr 4, punkt 11) i anledning av inom riksdagen väckta motioner anhöll, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande omorganisation av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Riksdagen förutsatte, att utredningen verkställdes i så god tid, att förslag i ärendet kunde föreläggas nästkommande års riksdag.

Genom beslut den 30 juni 1939 uppdrog Kungl. Maj:t åt rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap att med beaktande av vad riksdagen i sin förenämnda skrivelse i ämnet anført verkställa utredning rörande frågan om en omorganisation av rikskommissionen i syfte att åstadkomma en snabbare takt av utrednings- och planläggningsarbetet inom kommissionen och en effektivisering av beredskapsåtgärderna inom kommissionens verksamhetsområde ävensom att till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i nämnda hänseende, vartill utredningen kunde föranleda.

I skrivelse den 3 oktober 1939 har nu *rikskommissionen* anført, att på grund av de utomordentliga förhållanden, som inträtt i och med den senaste tidens händelseutveckling utomlands, den fråga, vars utredning genom beslutet den 30 juni anførtrots åt rikskommissionen, uppenbarligen kommit i ett ändrat läge. Kommissionen erinrade i detta avseende om att Kungl. Maj:t numera uppdragit åt särskilda nämnder eller sakkunniga att på olika områden fullfölja planläggnings- och förberedelsearbeten, som dittills ålegat kommissionen. I vissa fall hade sålunda tillskapats sådana särskilda förvaltnings-

organ (statens krigsförsäkringsnämnd, statens vednämnd), för vilka rikskommissionen enligt sin instruktion uppgjort organisationsplaner. Men i flertalet fall hade de träffade anordningarna mera provisorisk karaktär och syntes organisationen vara avsedd att — i viss överensstämmelse med rikskommissionens planläggning — utbyggas och erhålla fastare form. I den mån så skedde, syntes detta komma att medföra, att ytterligare arbetsuppgifter avlyftades från kommissionen och lades på kristidsorgan. Enligt sin instruktion hade rikskommissionen till uppgift att vara det ledande och övervakande organet för rikets försvarsförberedelser på det ekonomiska området. Därest ett folkhushållningsdepartement, om vars inrättande proposition förelagts riksdagen, komme till stånd, syntes en av detta departements viktigaste uppgifter bliva att under krisen samordna verksamheten på ifrågavarande område.

I anslutning härtill har rikskommissionen med avseende å de uppgifter, som enligt gällande instruktion särskilt tillkomma rikskommissionen, framhållit att rikskommissionen räknade med att till särskilda kristidsorgan skulle komma att överflyttas vissa ekonomiska försvarsförberedelser, såsom *livsmedelsförsörjningen* inom landet, planläggningen och ledningen av kristidsverksamheten på *det industriella området*, planläggningen och förberedandet av *arbetsmarknadens organisation och arbetskraftens ändamålsenliga utnyttjande* samt den fortsatta planläggningen av *utrikeshandelns och sjöfartens reglering* under krisen. Vad anginge beredskapsarbetet med avseende å *finans- och kreditväsendet* hade detta redan tidigare övertagits av finansdepartementet. Rikskommissionen räknade vidare med att handläggningen av frågor rörande *utnyttjande och fördelning av landets möjligheter för industriell produktion* skulle komma att knytas till kristidsorganet på det industriella området. Där- emot torde rikskommissionen komma att tills vidare bibehållas vid det åliggande, som åvilade rikskommissionen i fråga om prövning av *ärenden rörande uppskov med inställelse vid mobilisering*.

Om och när de ekonomiska försvarsförberedelserna i den utsträckning, som sålunda förutsatts, överflyttades till särskilda kristidsorgan, skulle rikskommissionens uppgifter komma att i huvudsak bestå i: handläggandet av nyssnämnda mobiliseringsärenden, verkställandet av de särskilda utredningar, som Kungl. Maj:t funne skäl uppdraga åt kommissionen, samt avgivande av utlåtanden eller yttranden i ärenden, som av Kungl. Maj:t eller underlydande myndigheter remitterades till kommissionen. Med anledning härav framställdes sig givetvis frågan, i vilken mån en begränsning av rikskommissionens arbetsuppgifter i nu angivna riktning borde föranleda ändring i själva kommissionens organisation. Då emellertid begränsningen så tillvida måste tilläggas provisorisk karaktär som den hänförde sig till ett, låt vara med avseende å tidslängden oberäkneligt, kristillstånd, ansåge kommissionen för sin del lämpligast tillsvidare låta kommissionen såsom sådan behålla sin nuvarande organisation.

I detta sammanhang anförde rikskommissionen att vad beträffade kommissionens kansli den förutsatta begränsningen av arbetsuppgifterna tydligen medförde, att under tiden för dess bestånd den allmänna avdelningen icke

hade behov av de arbetskrafter, som huvudsakligen haft att syssla med förberedelsearbete för livsmedelsförsörjningen jämte vad därmed sammanhängde, liksom ej heller av någon arbetskraft för behandling av arbetsmarknadsfrågor. Den under krisen övertaliga personalen på den allmänna avdelningen syntes böra utnyttjas av respektive kristidsorgan på folkförsörjnings- och arbetsmarknadsområdena. Med hänsyn till de hos kommissionen kvarstående uppgifterna syntes kansliet under den tid, varom fråga vore, böra bestå av en allmän avdelning och en uppskovsavdelning. Med avseende å chefen för kansliet (kanslichefen) syntes nuvarande instruktionsbestämmelser böra bibehållas. I den mån kanslichefen icke erhöle full sysselsättning inom kommissionen, syntes han lämpligen kunna biträda folkhushållningsdepartementet med särskilda utredningar. Behovet av biträdande personal å den allmänna avdelningen syntes tillsvidare kunna inskränkas till ett kanslibitråde och en expeditivsvakt. Övrig dit hänförd personal, bestående av ordinarie personal, nämligen en sekreterare, en aktuarie och ett kontorsbiträde, dels av ett extra skrivbiträde och en extra expeditivsvakt och dels av tillfälligt anställda en amanuens och ett skrivbiträde, borde tills vidare utnyttjas inom kristidsorganisationen. Vad uppskovsavdelningen anginge, borde dess personalförhållanden givetvis lämnas orubbade.

Med avseende slutligen å förenämnda, kommissionen genom beslutet den 30 juni 1939 meddelade utredningsuppdrag anförde kommissionen, att avgörande skäl talade för att låta med slutförandet av utredningen tills vidare anstå.

Under åberopande av vad sålunda anförts har rikskommissionen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte dels vidtaga de åtgärder, som erfordrades för reglering av rikskommissionens och kristidsorganens inbördes förhållande i den riktning, som av kommissionen angivits, dels ock förklara, att med slutförande av det genom beslutet den 30 juni 1939 åt kommissionen lämnade utredningsuppdraget skulle tillsvidare anstå.

Departementschefen har för egen del i ärendet anført följande:

Såsom framgår av det anförda arbetar rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, på grund av de inträdda utomordentliga krisförhållandena, redan nu i olika avseenden under avsevärt ändrade förutsättningar i förhållande till vad som under mera normala tider är fallet. Ytterligare förändringar i nämnda hänseende torde vara nära förestående. Förutom till vad kommissionen i sin förevarande framställning härutinnan anført, får jag hänvisa till innehållet i den till urtima riksdagen avlätna propositionen, nr 32, med förslag till lag om inrättande av ett folkhushållningsdepartement, däri vissa riktlinjer uppdragits för den extraordinära förvaltningsorganisation som betingas av krisförhållandena men som ännu icke är definitivt utformad. I fråga om rikskommissionen förutsattes i sagda proposition, att den skall lyda under det nya departementet.

Tydligt är, att rikskommissionen inom den extraordinära förvaltningsorganisation, som sålunda är under tillskapande och vars varaktighet icke nu kan bedömas, kommer att få sina enligt gällande instruktion åliggande uppgifter väsentligt reducerade. Därvid torde i huvudsak de linjer komma att följas, som kommissionen i sin framställning angivit. Detta skulle för kommissionens del komma att medföra den förändringen, att den nuvarande industriavdelningen komme att anknytas till ett blivande industriellt kristids-

organ, varefter kommissionens kansli skulle bestå av en allmän och en uppskovsavdelning. Vidare förutsattes en sådan anordning böra medföra, att viss del av kommissionens nuvarande personal komme att utnyttjas på andra håll inom den extraordinära förvaltningsorganisationen. Emellertid synes riksdagens medgivande böra inhämtas till att — utan hinder av de grunder för rikskommissionens verksamhet, som tidigare förelagts riksdagen — vidtaga de provisoriska åtgärder av organisatorisk art, vilka i huvudsaklig överensstämmelse med det anförda under innevarande budgetår må vara erforderliga för reglering av rikskommissionens och kristidsorganens inbördes förhållanden. Under förutsättning av dylikt medgivande torde förevarande ärende sedermera få bliva föremål för ny anmälan. Spörsmålet om formerna för rikskommissionens fortsatta verksamhet lärer vidare komma att återupptagas vid prövningen av frågan om regleringen av utgifterna för nästkommande budgetår.

I fråga om den av 1939 års riksdag begärda utredningen rörande omorganisation av rikskommissionen delar jag kommissionens uppfattning, att i det läge, som genom den nu rådande krisen inträtt, det icke synes vara lämpligt eller ens möjligt att nu taga slutlig ståndpunkt till detta spörsmål. Emellertid synes utredningsuppdraget icke böra av denna anledning återkallas; däremot synes det lämpligt att med slutförandet av utredningen må anstå, till dess frågan om ett återupptagande av rikskommissionens ordinarie arbetsuppgifter i ökad utsträckning må bliva aktuell.

Utskottet.

Såsom av propositionen framgår har till följd av de inträdda krisförhållandena förutsatts, att till särskilda kristidsorgan skulle i väsentlig omfattning provisoriskt överflyttas planläggnings- och förberedelsearbeten, vilka hittills ålegat rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Härigenom skulle rikskommissionens arbetsuppgifter komma att i avsevärd grad begränsas.

Utskottet finner sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Härvid förutsätter utskottet, att de viktiga och omfattande uppgifter, som enligt instruktionen hittills ålegat rikskommissionen med avseende å rikets försvarsberedelser på det ekonomiska området, icke komma att eftersättas på grund av de nu föreslagna åtgärderna.

Såsom i propositionen framhållits bör spörsmålet om formerna för rikskommissionens fortsatta verksamhet föreläggas nästa års lagtima riksdag.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att med avseende å rikskommissionens för ekonomisk försvarsberedskap arbetsuppgifter och organisation må under innevarande budgetår, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 14 oktober 1939 anförts, vidtagas de åtgärder, som kunna vara erforderliga för reglerande av kommissionens och kristidsorganens inbördes förhållanden.

Stockholm den 16 november 1939.

På första särskilda utskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Gränebo*, *Domö*, *Bärg* i *Katrineholm*, *Nilsson* i *Malmö*, *von Stockenström*, *Eriksson* i *Ljusdal*, *Gustafsson* i *Benestad*, *Lindström*, *Wahlmark*, *Sjödahl*, *Mannerskantz* och *Nisser*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Eriksson* i *Stockholm*, *Olsson* i *Gävle*, *Andersson* i *Rasjön*, *Andersson* i *Falkenberg*, *Gustafson* i *Vimmerby*, *Andersson* i *Löbbo*, *Lövgren*, *Persson* i *Falla*, *Bergström* i *Hälsingborg*, *Hansson* i *Rubbestad* och *Staxäng*.
